

УДК 616.31.(092)

ДО 110-РІЧЧЯ ПРОФЕСОРА ЗБАРЖА ЯКОВА МИХАЙЛОВИЧА

В.С. Гриновець, І.С. Гриновець, Ю.І. Шашков

*Львівський національний медичний університет ім. Данила Галицького
ВНКЗ ЛОР «Львівський інститут медсестринства
та лабораторної медицини ім. Андрея Крупинського»*

У 2017 році виповнюється 110 років від дня народження професора Збаржа Якова Михайловича — відомого спеціаліста щелепно-лицевої хірургії, ортопедичної стоматології, військового, лікаря-науковця, педагога, багаторічного завідувача кафедри ортопедичної стоматології Львівського державного медичного інституту (ЛДМІ) (рис. 1).

Львівська університетська стоматологічна освіта, корені якої сягають 1828 року, розпочала формуватися завдяки старанням професора Карла Прокопа Каліги, а згодом професорів Андрія Гоньки та Теодора Богосевича. Особливої величі та впізнаваності надав львівській університетській стоматологічній школі всесвітньо відомий своїми досягненнями професор Антоній Цешинський, який був розстріляний у 1941 році в часи німецької окупації Львова, а також його колеги — працівники кафедри і клініки стоматології ЛДМІ Аделія Бардаш-Друкерова та Соломон Чортковер, які загинули у гетто в 1941—1943 роках [4, 8, 9].

В 1958 році у Львівському державному медичному інституті був відкритий стоматологічний факультет як форма організації підготовки фахівців. Упродовж 1960—61 років було сформовано три профільні кафедри — хірургічної стоматології (завідувач кафедри — декан стоматологічного факультету, доцент О.В. Коваль), терапевтичної стоматології (завідувач кафедри — доцент Л.А. Луцик) і ортопедичної стоматології, яку в 1961 році очолив доктор медичних наук доцент Збарж Яків Михайлович [4, 10].

Народився Яків Збарж 22 квітня (за ст. ст. 9 квітня) 1907 року в місті Мелітополь Запорізької області (на той час Таврійської губернії) у сім'ї ремісника Михайла (Хаїма) Збаржа. Дуже рано осиротів — мати Ревека Лейзерівна померла у 1910 році, а батько виїхав працювати в місто Краснодар, і тому до 1920 року Яків виховувався у родичів по материнській лінії. Після закінчення школи у 1924 році розпочав свій трудовий шлях — працював учнем зубного техніка, а з 1925 до 1928 року — зубним техніком у Мелітопольській стоматологічній поліклініці. У 1928 році Яків Збарж екстерном здав іспит на зубного техніка та переїхав до Ленінграда, де з 1929 до 1932 року працював зубним техніком 1-ї комунальної поліклініки Ленінградського відділу охорони здоров'я (Ленздравотдела). У 1932 році Яків Збарж вступив до медичного факультету 2-го Ленінградського медичного інституту, який з відзнакою закінчив у 1937 році. Після отримання диплому вступив до аспірантури Центрального державного травматологічного інституту в Ленінграді (РНИИТО ім. Р.Р. Вредена), де розпочав свою наукову діяльність під керівництвом відомого професора Олександра Олександровича Лімберга. У 1939 році призваний до лав Радянської армії, з якої був демобілізований у 1961 році в званні полковника медичної служби. За час служби Яків Збарж як військовий лікар діючої армії був головним стоматологом Калінінського фронту (1943), керівником стоматологічної служби Прибалтійського військового округу (1945—47), викладачем кафедри щелепно-лицевої хірургії і стоматології Ленінградської військової медичної академії (1947—61); професором кафедри щелепно-лицевої хірургії Ленінградського інституту удосконалення лікарів (1961) [7].

Рис. 1. Професор Я.М. Збарж

З 1961 до 1970 року працював як завідувач кафедри ортопедичної стоматології Львівського державного медичного інституту (тепер Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького) [4, 7, 10] (рис. 2).

У 1971 році професор Яків Збарж перевівся до Архангельського медичного інституту, де працював завідувачем кафедри ортопедичної стоматології до 1981 року, а також був науковим консультантом, академіком Військово-медичної академії.

За час своєї науково-практичної діяльності Яків Михайлович Збарж захистив кандидатську дисертацію (1947) і отримав у 1949 р. диплом кандидата медичних наук, звання доцента (1951), доктора медичних наук (1959), професора (1961) [4, 7, 10].

Рис. 2. Колектив кафедри ортопедичної стоматології Львівського державного медичного інституту під керівництвом професора Я.М. Збаржа (стоять, зліва направо: асп. А. Алемкулов, асп. В.Ф. Макєєв, зуб. техн. Г.А. Білявський, асп. Р.А. Гумецький, асист. В.В. Пінчук, зав. лаб. Л.С. Прихода, асист. Л.М. Ковбасюк, зуб. тех. І.В. Вернер, асист. С.А. Шмерцлер, зуб. тех. Сун Чен Лі, лабор. Я. Челяк, зуб. тех. О.Д. Федун, асист. Д.Ю. Леонтович, доц. Б.О. Мартинек; сидять: лаб. Д.М. Войтович, асист. Л.Д. Чучмай, зав. каф., проф. Я.М. Збарж, асист. Л.П. Барінова, асист. М.Д. Халавка (1969)

Напрями наукових досліджень професора Я.М. Збаржа: хірургічне лікування ран і ушкоджень щелепно-лицевої ділянки в умовах воєнного часу; опрацювання нових методів іммобілізації та лікування переломів верхньої і нижньої щелеп; пластична хірургія щелепно-лицевої ділянки; хірургічне лікування патології прикусу; дослідження та впровадження в ортопедичну стоматологію нових швидкотверднучих пластмас, зокрема, стіракрилу; удосконалення конструкцій частково-знімних зубних протезів; використання методів ортопедичної стоматології в комплексному лікуванні захворювань пародонту [7, 9].

Професор Я.М. Збарж — автор близько 140 наукових і навчально-методичних праць, серед них 3 монографії, 3 авторські свідоцтва на винаходи: «Апарат для лечения переломов верхней челюсти» (112592), «Апарат для внеротовой репозиции и фиксации отломков нижней челюсти при операциях на ней» (107969), «Модель зуба для тренировки стоматологов» (2095032), підручник. Підготував 12 кандидатів наук.

Основні праці професора Я.М. Збаржа:

«Организация этапного лечения челюстно-лицевых раненых на 1-ом Прибалтийском фронте во время Великой Отечественной войны 1941—45» (канд. дис.). Ленінград, 1947;

«Апарат для закрепления отломков нижней челюсти при переломах и операциях на ней». Авт. свид. № 2388/455306, 1955 р.;

«Огнестрельные переломы верхней челюсти» (монографія). Ленінград, 1957;

«Клиника и лечение огнестрельных переломов верхней челюсти» (докт. дис.). Ленінград, ВМА, 1958;

«Быстротвердеющие пластмассы в зубном и челюстном протезировании» (монографія). Ленінград, Медгиз, 1962;

«Переломы верхней челюсти и их лечение» (монографія). Ленінград, Медгиз, 1965;

«Это было давно, это было недавно...» (монографія). Санкт-Петербург, Ривьера, 1996;

«Фронтowymi дорогами от Ленинграда до Кенигсберга» (1941–45). Санкт-Петербург, Нордмедиздат, 1997 [1–7, 10].

Як учасник воєн з Фінляндією і II Світової війни професор Я.М. Збарж нагороджений орденами: «Отечественной войны I и II степени», «За взятие Кенигсберга», «За победу над Германией», «Красной Звезды» і 8 медалями. Міністром охорони здоров'я колишнього СРСР був нагороджений нагрудним знаком «Отличник здравоохранения СССР» [7].

Професор Збарж Яків Михайлович помер у 1999 році в місті Санкт-Петербург (Росія), де і похований [3, 10].

За роки праці у Львівському державному медичному інституті професор Збарж Яків Михайлович став одним з перших професорів стоматології, продовжувачем університетської школи стоматології, зокрема ортопедичної наукової школи стоматології, сприяв становленню та розвитку професорсько-викладацького складу найвищого кваліфікаційного рівня, видав низку вагомих наукових праць та монографій, залишив по собі добрі спогади в учнів і співпрацівників.

Література

1. Збарж Я.М. Учені вузів Української РСР. — Київ, КДУ. — 1968. — С. 173.
2. Збарж Я.М. Новини Стоматології. — 1997, №2. — С. 49–50.
3. Некролог Я.М. Збаржа / Клиническая имплантология и стоматология. — 1999. — № 2–3 (9–10).
4. Ступницький Р.М. Стоматологічному факультету у Львові — 50 років / Р.М. Ступницький, А.В. Магльований, В.С. Гриновець, В.С. Кухта. — Львів, 2008. — С. 147–148.
5. Зіменковський Б.С. Професори львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1784–2009 / Б.С. Зіменковський, М.Р. Гжегоцький, О.Д. Луцик. — Львів: Наутілус, 2009. — С. 107–108.
6. Гриновець В.С. Внесок професора Збаржа Я.М. у розвиток щелепно-лицевої хірургії / В.С. Гриновець, А.В. Магльований, В.В. Винарчук-Патерега // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Сучасна стоматологія та щелепно-лицева хірургія». — Київ, 2012. — С. 78–79.
7. Архів ЛНМУ, спр. 22807.
8. Епсуслоредіа. Львівський національний університет імені Івана Франка в 2 т. Т.1: А–К. — Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. — 716 с.
9. Епсуслоредіа. Львівський національний університет імені Івана Франка в 2 т. Т.2: Л–Я. — Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. — 762 с.
10. Макєєв В.Ф. Лікар, науковець, вчитель — професор Збарж Яків Михайлович / В.Ф. Макєєв, Б.С. Зіменковський, В.С. Гриновець. — Львів: Кварт, 2017. — 44 с.